

ODPORÚČANIE KOMISIE

z 27. novembra 2013

o práve podozrivých alebo obvinených osôb na právnu pomoc v trestnom konaní

(2013/C 378/03)

EURÓPSKA KOMISIA,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292,

keďže:

- (1) Cieľom tohto odporúčania je posilniť právo podozrivých alebo obvinených osôb na právnu pomoc v trestnom konaní a právo vyžiadanej osôb na právnu pomoc v konaní o európskom zatykači podľa rámcovej smernice Rady 2002/584/SVV⁽¹⁾, a doplniť a zefektívniť tak právo na prístup k obhajcovi stanovené v smernici Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ⁽²⁾.
- (2) Právo na právnu pomoc v trestnom konaní je zakotvené v článku 47 ods. 3 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) a v článku 6 ods. 3 písm. c) Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej len „EDĽP“). Uznáva sa aj v článku 14 ods. 3 písm. d) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Základné zásady, z ktorých by mal vychádzať systém právnej pomoci, sú stanovené v dokumente OSN Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems (Zásady a usmernenia týkajúce sa prístupu k právnej pomoci v systémoch trestného súdnictva), ktorý prijalo Valné zhromaždenie 20. decembra 2012.
- (3) Rozsah a obsah práva na prístup k obhajcovi sú stanovené v smernici 2013/48/EÚ. Nič v tom odporúčaní sa nesmie interpretovať tak, aby to obmedzilo práva uvedené v tejto smernici.
- (4) Podozrivá alebo obvinená osoba v trestnom konaní má právo na prístup k obhajcovi od chvíle, keď bola príslušnými orgánmi prostredníctvom úradného oznámenia alebo inak upovedomená, že je podozrivá alebo obvinená zo spáchania trestného činu, a to bez ohľadu na to, či bola pozbavená osobnej slobody. Toto právo sa uplat-

ňuje do ukončenia konania, čo znamená právoplatné rozhodnutie o tom, či podozrivá alebo obvinená osoba spáchala trestný čin, a to vrátane uloženia trestu a rozhodnutia o prípadnom opravnom prostriedku. Rovnaký časový rozsah by mal platiť aj pre právo na právnu pomoc.

- (5) Pojem „obhajca“ v tomto odporúčaní znamená akúkoľvek osobu, ktorá je v súlade s vnútroštátnym právom, napríklad na základe akreditácie oprávneným orgánom, spôsobilá a oprávnená poskytovať právne poradenstvo a právnu pomoc podozrivým alebo obvineným osobám.
- (6) „Právna pomoc“ znamená finančné prostriedky a pomoc členského štátu na zabezpečenie účinného využívania práva na prístup k obhajcovi. Finančné prostriedky by mali podozrivým alebo obvineným osobám v trestných konaniach a vyžiadanej osobám v konaní o európskom zatykači pokryť náklady na obhajobu a konania.
- (7) Podozrivé alebo obvinené osoby a vyžiadané osoby, ktoré nemajú dostatok finančných prostriedkov na pokrytie niektorých alebo všetkých nákladov na obhajobu a konania, by mali mať prístup k právnej pomoci, pokiaľ je táto pomoc potrebná v záujme spravodlivosti.
- (8) Podozrivá alebo obvinená osoba by nemala byť povinná preukázať bez akýchkoľvek pochybností, že nemá dostatok finančných prostriedkov, ako je stanovené v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že pri určovaní, či si „záujem spravodlivosti“ vyžaduje poskytnutie bezplatnej právnej pomoci, sa majú vziať do úvahy nekumulatívne kritériá závažnosti trestného činu, prísnosti hroziaceho trestu, zložitosti prípadu alebo osobnej situácie podozrivých alebo obvinených osôb.
- (9) Európsky súd pre ľudské práva ďalej rozhodol, že ak hrozí pozbavenie osobnej slobody, podmienka záujmu spravodlivosti sa má v zásade považovať za splnenú.
- (10) Rozhodnutie o tom, či sa má alebo nemá poskytnúť právna pomoc v trestnom konaní, by sa malo uskutočniť v primeranom čase, aby podozrivá alebo obvinená osoba mohla prezentovať svoj prípad konkrétnym a účinným spôsobom.

(1) Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi (Ú. v. ES L 190, 18.7.2002, s. 1).

(2) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1).

- (11) Vedenie obhajoby je vzhľadom na nezávislosť profesie právneho zástupcu v zásade záležitosťou podozrivej alebo obvinenej osoby alebo vyžiadanej osoby a jej zástupcu. V záujme zabezpečenia vysokého profesionálneho štandardu právnej pomoci, ktorý zaistí spravodlivé súdne konanie, by členské štáty mali zaviesť účinné systémy na všeobecné zaistenie kvality obhajcov poskytujúcich právnu pomoc. Na tieto účely by členské štáty mali zaviesť akreditačné systémy pre obhajcov poskytujúcich právnu pomoc. Členské štáty by sa v každom prípade mali postarať o to, aby sa prijali príslušné opatrenia v prípade, že je zlyhanie v poskytovaní právnej pomoci evidentné alebo naň bol členský štát dostatočne upozornený.
- (12) Obhajcovia a pracovníci, ktorí sa podieľajú na rozhodovaní o práve na právnu pomoc, ako sú prokurátori, sudcovia a zamestnanci rád pre právnu pomoc, by mali absolvovať primeranú odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva na účinný prístup k právnej pomoci.
- (13) Vzhľadom na význam dôvernosti medzi obhajcom a klientom by relevantné príslušné orgány mali pri výbere obhajcu poskytujúceho právnu pomoc v čo najväčšej možnej miere brať do úvahy preferencie a želania podozrivej alebo obvinenej osoby. Ako však vyplýva z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, tieto želania nemusia zohľadniť v prípade, že existujú relevantné a dostatočné dôvody na rozhodnutie, že to je v záujme spravodlivosti.
- (14) Toto odporúčanie podporuje základné práva a dodržiava zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie a Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Toto odporúčanie má konkrétne za cieľ presadzovať právo na slobodu, právo na spravodlivé súdne konanie a právo na obhajobu. Podľa toho by sa malo interpretovať a uplatňovať.
- (15) Pokiaľ Charta základných práv Európskej únie obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam zaručeným Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zmysel a rozsah týchto práv by mal byť rovnaký ako v prípade práv stanovených v tomto dohovore. Príslušné ustanovenia tohto odporúčania by sa teda mali interpretovať a uplatňovať takým spôsobom, ktorý je v súlade s týmito právami a ich interpretáciou v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva.
- (16) Členské štáty by mali oznámiť Komisii opatrenia, ktoré prijali v nadväznosti na toto odporúčanie.
- (17) Komisia by v priebehu 48 mesiacov od oznámenia tohto odporúčania mala posúdiť, či sú potrebné nejaké ďalšie opatrenia vrátane legislatívnych opatrení na zaistenie úplného splnenia cieľov tohto odporúčania,

TÝMTO ODPORÚČA:

ODDIEL 1

PREDMET A ROZSAH PÔSOBNOSTI

1. Toto odporúčanie sa týka práva na právnu pomoc podozrivým a obvineným osobám v trestnom konaní a vyžiadaným osobám v konaní o európskom zatykači v záujme zaistenia účinného prístupu k obhajcovi v súlade so smernicou 2013/48/EÚ.
2. Podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní by mali mať právo na právnu pomoc od chvíle, keď začnú byť podozrievané zo spáchania trestného činu. Toto právo platí do ukončenia konania.

ODDIEL 2

PRÍSTUP K PRÁVNEJ POMOCI

Právo na právnu pomoc

3. Členské štáty by mali prijať primerané opatrenia na zabezpečenie práva podozrivých a obvinených osôb a vyžiadaných osôb na účinnú právnu pomoc, ktoré by im zaručovalo právo na spravodlivé súdne konanie v súlade s týmto odporúčaním.
4. Podozrivým alebo obvineným osobám a vyžiadaným osobám by ako minimum mala byť poskytnutá právna pomoc, ak nemajú dostatok finančných prostriedkov na pokrytie niektorých alebo všetkých nákladov na obhajobu a konania v dôsledku svojej ekonomickej situácie („preskúmanie majetkových pomerov“) a/alebo vtedy, keď je táto pomoc potrebná v záujme spravodlivosti („preskúmanie podstaty“).
5. Mali by sa prijať všetky nevyhnutné opatrenia na zaistenie jednoduchého prístupu podozrivých alebo obvinených osôb a vyžiadaných osôb ku všetkým relevantným informáciám o právnej pomoci v trestnom konaní a na zaistenie pochopteľnosti týchto informácií vrátane informácií o tom, kde a ako majú požiadať o túto pomoc, transparentných kritérií posudzovania oprávnenosti osoby získať právnu pomoc, ako aj informácií o možnostiach podania sťažnosti v situácii, keď je prístup k právnej pomoci odoprený alebo keď obhajca poskytujúci právnu pomoc poskytne nedostatočnú právnu pomoc.

Preskúmanie majetkových pomerov

6. Keď sa pri posudzovaní práva na právnu pomoc uplatňuje podmienka nedostatku finančných prostriedkov (preskúmanie majetkových pomerov), ekonomická situácia žiadateľa by sa mala posudzovať na základe objektívnych faktorov, ako sú príjem, kapitál, rodinná situácia, životný štandard a náklady na obhajcu. Ak ide o právnu pomoc pre dieťa, do úvahy by sa mal brať vlastný majetok dieťaťa, nie majetok jeho rodičov alebo osoby, ktorá má vo vzťahu k tomuto dieťaťu rodičovské práva a povinnosti.
7. Ak sa pri skúmaní majetkových pomerov berie do úvahy príjem domácnosti rodiny, ale jednotliví členovia rodiny vedú medzi sebou spor alebo nemajú rovnaký prístup k rodinným príjmom, mal by sa použiť len príjem osoby, ktorá žiada o právnu pomoc.
8. Pri určovaní, či podozrivé alebo obvinené osoby alebo vyžiadané osoby majú nedostatok finančných prostriedkov, by sa mali zohľadniť všetky relevantné okolnosti.
9. Ak členský štát vymedzuje prahovú hodnotu, nad ktorou sa osoba považuje za čiastočne alebo úplne schopnú niesť náklady na obhajobu a konania, mali by pri tom zohľadniť faktory uvedené v bode 6. Existencia tejto prahovej hodnoty by navyše nemala brániť tomu, aby osoby, ktoré sú nad ňou, získali právnu pomoc v súvislosti so všetkými alebo niektorými nákladmi, ak nemajú dostatok finančných prostriedkov v konkrétnom predmetnom prípade.
10. Podozrivé alebo obvinené osoby a vyžiadané osoby by nemali byť povinné preukázať bez akýchkoľvek pochybností, že nemajú dostatok finančných prostriedkov na pokrytie nákladov na obhajobu a konania.

Preskúmanie podstaty

11. Keď sa uplatňuje podmienka potreby právnej pomoci v záujme spravodlivosti (preskúmanie podstaty), postup by mal zahŕňať posúdenie zložitosti prípadu, sociálnej a osobnej situácie podozrivej alebo obvinenej osoby alebo vyžiadanej osoby, závažnosť trestného činu a prísnosť potenciálneho trestu, ktorý môže byť uložený. Je potrebné zohľadniť všetky relevantné okolnosti.
12. V situáciách, keď je osoba podozrivá alebo obvinená z trestného činu, pri ktorom môže byť uložený trest odňatia slobody, a v situáciách, keď je právna pomoc povinná, by sa poskytnutie právnej pomoci malo považovať za záujem spravodlivosti.

13. Keď sa právna pomoc poskytuje podozrivým alebo obvineným osobám alebo vyžiadaným osobám na základe preskúmania podstaty, náklady na právnu pomoc možno vymáhať v prípade právoplatného usvedčenia za predpokladu, že daná osoba má v čase vymáhania dostatok prostriedkov v súlade s bodmi 6 až 10.

Rozhodnutia o žiadostiach o právnu pomoc

14. Rozhodnutia o tom, či sa má poskytnúť právna pomoc, alebo nie, by mal urýchlene prijímať nezávislý príslušný orgán v časovom rámci, ktorý umožní podozrivým alebo obvineným osobám a vyžiadaným osobám účinne a konkrétne si pripraviť obhajobu.
15. Podozrivé alebo obvinené osoby a vyžiadané osoby by mali mať právo preskúmať rozhodnutia, ktorými sa čiastočne alebo úplne zamietla ich žiadosť o právnu pomoc.
16. V prípade úplného alebo čiastočného zamietnutia žiadosti sa musí písomne uviesť odôvodnenie zamietnutia.

ODDIEL 3

ÚČINNOSŤ A KVALITA PRÁVNEJ POMOCI*Kvalita právnej pomoci poskytnutej v rámci systémov právnej pomoci*

17. Právna pomoc poskytnutá v rámci systémov právnej pomoci by mala mať vysokú kvalitu, aby sa zaistila spravodlivosť konaní. Všetky členské štáty by preto mali zaviesť systémy na zaistenie kvality obhajcov poskytujúcich právnu pomoc.
18. Mali by sa vytvoriť mechanizmy, ktoré príslušným orgánom umožnia vymeniť obhajcov poskytujúcich právnu pomoc alebo od nich vyžadovať splnenie ich povinností, ak títo obhajcovia neposkytnú primeranú právnu pomoc.

Akreditácia

19. Každý členský štát by mal vytvoriť a udržiavať akreditačný systém pre obhajcov poskytujúcich právnu pomoc.
20. Členské štáty sa vyzývajú, aby stanovili kritériá akreditácie obhajcov poskytujúcich právnu pomoc s ohľadom na osvedčené postupy.

Odborná príprava

21. Pracovníci, ktorí sa podieľajú na rozhodovaní o právnej pomoci v trestných konaniach, by mali absolvovať primeranú odbornú prípravu.
22. V záujme zabezpečenia vysokej kvality právneho poradenstva a právnej pomoci by sa mala podporovať odborná príprava a rozvoj školiacich programov pre obhajcov, ktorí poskytujú služby právnej pomoci.

23. Akreditácia obhajcov poskytujúcich právnu pomoc by v čo najväčšej možnej miere mala byť spojená s povinnosťou absolvovať nepretržitú odbornú prípravu.

Vymenovanie obhajcov poskytujúcich právnu pomoc

24. Vnútroštátne systémy právnej pomoci by pri výbere obhajcu poskytujúceho právnu pomoc mali v čo najväčšej možnej miere brať do úvahy preferencie a želania podozrivých alebo obvinených osôb a vyžiadaných osôb.

25. Systém právnej pomoci by sa mal snažiť zaistiť kontinuitu právneho zastúpenia tým istým obhajcom, ak si to podozrivá alebo obvinená osoba alebo vyžiadaná osoba želá.

26. Mali by sa vytvoriť transparentné mechanizmy, ktoré umožňujú vyvodenie zodpovednosti, na základe ktorých by podozrivé alebo obvinené osoby a vyžiadané osoby mohli vykonať informovanú voľbu v súvislosti s právnou pomocou v rámci systému právnej pomoci bez toho, aby bol na ne vyvíjaný neprimeraný tlak.

ODDIEL 4

ZHROMAŽĎOVANIE ÚDAJOV A MONITOROVANIE

Zhromažďovanie údajov

27. Členské štáty by mali v nadväznosti na toto odporúčanie zhromažďovať údaje o relevantných záležitostiach.

Monitorovanie

28. Členské štáty by mali oznámiť Komisii opatrenia, ktoré prijali na vykonanie tohto odporúčania, do (36 mesiacov od oznámenia).

ODDIEL 5

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

29. Toto odporúčanie je určené členským štátom.

V Bruseli 27. novembra 2013

Za Komisiu

Viviane REDING
podpredsedníčka